

Kanuni Sultan Süleymanın Szigetvar'daki Türbesi

Yazan: Tayyib GÖKBİLGİN

<< Kanuni >>nin İstanbuldaki türbesi halka açılırken, onun, başka bir yerdeki, Macaristan serhadlerinde bir vakitler yapıp da yüz yirmi sene kadar mevcut kalmış olan türbesini hatırlamamak mümkün değildir. Malumdur ki Kanuni Sultan Süleyman, on üçüncü ve sonuncu seferi olan, tarihlerimizde <<Szigetuar seferi>> diye anılan Avusturyaya karşı yaptığı son seferde 974 de (1566) vefat etmiş ve ölümü, halefi şehzade Selimin Manisadan gelerek saltanata cülusuna ve Belgrada gidişine kadar gizlenmişti.

Bu müddet zarfında müteveffanın ahşası çıkarılarak otağı hümayunun bulunduğu yere defnedilmiş, cesedi ise kalenin tamirinden ve varisi saltanat Selimin (II) Belgrada gelmesinden sonra orduyu hümayun ile birlikte İstanbula getirilmişti. Szigetuar kalesinin altındaki bu mevkide birkaç sene sonra Budin Beylerbeyi Sokullu Mustafa Paşa tarafından mermerden bir türbe yaptırılmıştı ki burada bahsetmek istediğimiz türbe budur.

Osmanlı Türklerinin Macaristanda yaptıkları ve Macaristanın bilahare kaybı esnasında da öylece bıraktıkları güzel ve yüksek kıymetteki san'at eserleri arasında Kanuni'nin türbesi, maddi ve manevi bakımdan, ehemmiyetli bir mevki işgal eder. Bu türbe bir asırdan fazla bir zaman Macaristana giden bütün Türklerin ziyaretgahı olmuştu. Hatta o civarın Hıristiyanlarının bile bu türbeyi ziyaret ettikleri vakidi, Hele o civardaki idare adamları ve askeri ümera her vesile ile burayı ziyaret eder, Macaristana gelen ordular evvela bu türbeye uğrar, tıpkı XV. asırda Kosovada Murad Hüdavendigarin şehid olduğu yerde olduğu gibi, burada da zafer duaları ve münacat yapıldıktan sonra yollarına devam ederlerdi. Bunun son misallerinden birini Merzifonlu Kara Mustafa Paşanın ikinci Viyana muhasarasına giderken buraya uğramasında görüyoruz.

Büyük ve kudretli Padişahın şanına layık olmak ve o devir Osmanlı medeniyetinin güzel bir örneğini vermek üzere bu muhteşem türbeyi yaptıran, san'at severliği ve san'at zevki çok takdir edilen, Mustafa Paşa, Budinde Beylerbeyi bulunduğu müddet zarfında sık sık Szigetuar kalesine --- ki kendi eyaletine bağlı bir sancaktı aynı zamanda --- gelir ve türbenin muhafazasını temin, ihtiyaçlarını tesbit ve bazan da tamir ve ikmaline nezaret ederdi ki, böyle teftişlerinden birini 1577 de, idamından bir müddet önce yaptığını, bir Avusturya elçisinin raporundan öğreniyoruz.

Türbenin muhafazasında bu sıralarda 25 --- 30 kişi bulunuyordu. Selim II masrafları ve muhafazası için bir çok vakıflar tahsis etmişti. Bu yüzden türbenin bulunduğu yerde de, adeta bir köy gibi Siket kalesinin bir dış mahallesi teşekkül etmişti. Macarların Turhek dedikleri bu mahalleye ekseriyetle Zimmi reaya iskan edilmişti. Szigetuar'ın Türk ahalisi

kalede yaşıyor, fakat burayı sık sık ziyaret ediyorlardı. Türbenin çok işlek bir ziyaretgah olması burada bir zaviye ve mescidin de yapılmasını icabettirmiş, zamanla, bu mukaddes mahalli Macar akınlarından korumak maksadiyle etrafına bir de müstahkem duvar çektirilmişti. Hakikaten bu tahkimat işe yaramış, Avusturyaya tabi Macar kuvvetlerinin türbeyi tahrip hatta kaleyi işgal maksadile vukubulan akınlarında daha kolaylıkla müdafaa yapılabilişti ki XVI asırdaki resmi kayıtlardan anlaşıldığına nazaran, Osmanlı kuvvetleri Macar çapulcularını bu türbe civarında bir çok defalar mağlup ve perişan etmişlerdi. Maamafih << Kanuni >>nin türbesi ciddi bir tehlikeye ancak XVII asrın ikinci yarısında, 1664 de maruz kaldı: Bu sırada Zrinyi Miklos Szigetuar civarına hakim olmuştu. Bu şair kumandan, Kanuniye karşı bu kaleyi müdafaa eden ve burada şerefle ölen aynı isimdeki adamın torunu, türbeyi tahrip etmek isteyen askerlerini güçlkle teskin edebilmiş ve buna mani olmuştu. Fazıl Ahmet Paşa vaziyete hakim olduktan sonra, Szigetuar kalesinin harap olan yerleri tamir edildiği gibi, türbe mahallesi sakinleri de tekrar yerlerine döndüler, burayı eskisi gibi şenlendirdiler ve bu vaziyet daha yirmi sene kadar devam etti.

1683 den sonra başlayan hezimetler ve adım adım ric'atler, diğer bir çok eserler gibi Kanuninin türbesini de bize kaybettirdi ve burası da Avusturyalılardan eline geçti.

Avusturya kuvvetleri Szigetuar muhasara ettikleri vakit türbe mahallesi de tamamen yanmış ve harap olmuştu. Fakat, resmi raporlara nazaran Kanuni'nin türbesi bu tahribattan masun bulunuyordu. Bu itibarla, kale General Daun'a teslim olduktan, kalenin Türk sakinleri de tamamen hicret ettikten ve türbe muhafızları da kalmadıktan sonra, buraya Sloven memleketinden gelen Fransisken rahipleri bir manastır inşasını düşündüler, türbeyi ve yanındaki camii de kiliseye tahvil etmek istediler (1689). Bunları takiben Szigetuar'a Cizvit'ler de geldi. Hatta bunlardan Osek Superior'u Pater Frantzel Kanuni'nin türbesini takdis ve Hazreti Meryeme ithaf ettiğini bildirdi. Maamafih ruhani ayinlerden hiç birini türbede yapmıyorlar, ancak, yanındaki camii bu maksad için kullanıyorlardı. Nitekim Peçuy (Péçs) piskoposu Radonnay ve daha bazı ruhaniler burada sık sık messe'ler yaptılar. Fakat, türbeyi ilk zamanlarda kıymetli bir hatıra olarak sakladılar. Bu vaziyet ancak 5 yıl kadar sürdü. 1693 ilkbaharında Viyana harp meclisi, Szigetuar'daki Kanuni Sultan Süleyman türbesinin tamamen yıkıldığını ve mermer taşlarının nakledildiğini haber aldı. Bunun üzerine Szigetuar kumandanından - ki bu sırada Conte de Vecchia adında bir İtalyandı - keyfiyeti sordu. Bu kumandan 11 Nisanda harp meclisine verdiği cevapta Gallo Tesch isimli bir iâşe subayının kendisi yokken, türbeyi yıktırıldığını , kubbesindeki kurşunları aldığını ve tepesindeki altın yaldızlı yuvarlağı da Viyanada sattırmak istediğini bildiriyor, " bu muhteşem binayı (Herrliches Gebäu) barbarca yıktırmak ne ayıb, bunun sade mermer taşları binlerce lira kıymetinde idi "" diye yazıyordu. Harp meclisi bu hadisenin tahkikatını yaptırmış , bu mevkiin hakimi Schuleczky şahidleri dinlemiştir : Bunlardan Cizvit rahibi Ermononist bu tahribi yapanların mesuliyetini azaltacak şekilde ifade vermişsede , bu mahallede sakin Macarlardan bir çoğu hakikati bildirmiş, Avusturya zabitlerinin taşları ile kendilerine ev yaptırmak, kısmen de tahkimatta kullanmak için türbeyi yıktıklarını söylemişlerdi. Tahkikat Gallo Tesch'in hazineye bir tazminat itasi ile neticelenmiş ise de, Kanuni Sultan Süleyman 'ın Szigetuar'daki muhteşem türbesi, bu büyük Osmanlı san'at abidesi, Macaristanda bulunan pek çok Türk eserinin akıbetine uğramaktan kurtulamamıştı.

Tayyib GÖKBİLGİN